

Otuz yedinci bölüm, otuz altıncı bölümün devamıdır. Aynı olay anlatılmaktadır.

37:1 Hizkiya bunu işitince: Rabşake'nin Yahuda'yı ele geçireceğine ilişkin tehditlerini duyunca, Hizkiya önderlerine ve ordu komutanlarına danıştı, gereken önlemleri aldı ve halkı Tanrı'ya güvenmeleri konusunda teşvik etti (2. Tarihler 32:3-8). Rabşake'yle konuştuktan sonra geri dönen üç temsilcisinin anlattıklarını duyunca Tanrı'ya başvurdu. Başka sığınağı yoktu. Bu gerçeği bilenlere ne mutlu! Sorunları çözmek için en kestirme yol, Tanrı'ya sığınmaktır.

esvabını yırttı, çul sarındı: Hizkiya elçileri gibi giysisini yırtarak kendini alçalttı (1. Petrus 5:6,7) ve üzüntüsünü belirtti (36:22). Çul sarınarak da duyduğu kaygıyı simgesel olarak gösterdi (Kederi belirtmek için bu iki yöntem sık sık birlikte kullanılırdı [Tekvin 37:34; 2. Samuel 3:31; 1. Krallar 21:27; Ester 4:1]). Tanrı'nın adı ve onuru çiğnenince kral bile giysileri yırtmalı, çul sarınmalıydı. Ne var ki, kimi zaman önderler Tanrı'nın onuru nedeniyle böyle üzülmürken halk arasında bazıları bayram havasını sürdürür (32:9-14).

Rabbin evine girdi: Davut kötülerin gönencinin büyüklüğüne şaşırarak Tanrı'nın mantığını algılayamadı. Ne var ki, tapınakta dua ederken bu konuda anlayışa kavuştu (Mezmun 73:3,17). Kral Hizkiya da Tanrı'nın yönergesini öğrenmek için tapınağa koştu. Bu Tanrı adamlarından örnek alarak Mesih inancısı, düşmanı onu tehdit ederken, Tanrı'ya yalvarmalı, davasını O'nun eline bırakmalıdır (Mezmun 73:28). Sıkıntısının nedenini başkalarında aramaktansa, ilkin kendi yüreğini yoklamalı (Mezmun 73:21,22.)

37:2 Elyakim, Şebna: Elyakim'le Şebna, Rabşake'nin verdiği gözdağını duydukları için durumu Yeşaya'ya iletmeye en uygun kişilerdi. Hizkiya Elyakim, Şebna ve kahinlerin ihtiyaçlarını Yeşaya'ya göndermekle peygambere gereken saygıyı göstermiş oldu. (2. Krallar 22:14'ü ve Yeremya 37:3'ü karşılaştırın. Öte yandan Ahab Mikaya'yı getirtmek için tek bir hadımı göndermekle peygamberi aşağılamıştı [1. Krallar 22:9]).

kahinlerin ihtiyaçları çul sarınmış: Ruhsal önderler halk için dua görevini yüklenmelidir (Yoel 2:17).

37:3 tekdir (paylama) günü: Tanrı Asur elçisinin güvenlik içinde Yeruşalim'e karşı sözler söylemesine izin verdi. Bu, Yahuda halkını paylamak ve bir bakımdan cezalandırmak için bir yöntemdi. Neden? Hizkiya tahta çıkar çıkmaz Tanrı'ya boyun eğmeye karar verdi (2. Tarihler 29:10). Levililer'le kahinlerin kendilerini kutsamasını buyurdu ve onlara tapınağı temizletti. Sonra bayramların kutlanmasını ve gereken tüm kurbanların kesilmesini emretti (2. Tarihler 29-31). Buna karşın Sanherib'den korkarak onun yüklediği haracı ödemek için Rabbin evindeki ve kralın sarayındaki bütün gümüşü verdi. Ayrıca tapınağın kapı ve direklerindeki altını alıp onu Asur kralına gönderdi (2. Krallar 18:13-16). İşlediği bu suçun yanı sıra bir de Mısır'a güven bağıladı (20:5,6; 30:1-4; 36:6,9). Hizkiya paylanmayı hak etmişti.

«Tekdir» çoğu zaman «sövgü» ya da «küfür» olarak çevrilir (Nehemya 9:18,26; Hezekiel 35:12). Rabşake'nin Tanrı'ya karşı sövgüsü, «küfür günü» sayılır (36:15,18,20).

çocuklar doğum yerine geldi, fakat doğuracak güç yok: İbranice'de bu cümle, «Çok büyük tehlikedeyiz ve onu geri çevirmeye gücümüz yoktur» anlamına gelen bir deyimdir (Hoşea 13:13). Yahuda'nın çok tehlikeli bir durumda olduğu belliydi; kendini kurtarmaya gücünün yetmeyeceği sanılıyordu.

37:4 hay olan Allah: Diri Tanrı cansız putlarla karşılaştırılır (Mezmun 115:4-8; 135:15-18).

hay olan Allah'a meydan okumak için: Kral, devlet adamı ve rahibi endişeye düşüren olay şuydu: Tanrı'nın adına küfredildi (37:5,17,23,24,28,29; «Kalk, ey Allah, kendi davanı gör. Akılsızın bütün gün Sana sitem ettiğini an» [Mezmun 74:22]).

Rab işitir: (2. Samuel 16:12)

azarlar: (Mezmun 50:21)

elde bulunan geri kalanlar: «Geri kalanların» genellikle Yahuda olduğu kabul edilir. İsrail'in on oymağı sürgüne götürülmüştü (2. Krallar 18:9-12); Yahuda bu zamana dek büyük oranda sürgünden esirgenmişti. Yalnızca Sanherib belgelerinde, Yahuda'nın duvarlı kentlerini ele geçirdiği zaman (36:1) 200.000'den fazla kişiyi Asur'a sürdüğünü kaydetti.

yalvarmanı yükselt: Tanrı'ya iman edenler azınlıktadır. Yılmamaları için Tanrı'ya yalvarılmalı. Mesih inanlısının başkalarının onun için dua etmelerini rica etmesi, kendisi için dua etmesini gereksiz kılmaz. Yeşaya'nın yalvarmasını rica ederken Hizkiya kendisi de Tanrı'ya yakarıyordu (37:14-20; Yakup 5:16).

37:6 Asur kralının uşaklarının Bana sövmek için söyledikleri işittiğin sözlerden ötürü korkma: (36:20). «Uşak» için kullanılan sözcük aşağılayıcı bir sözcüktür. Karşılığı «dalkavuk» olabilir.

işittiğin sözlerden ötürü korkma: İnsan fısıltılardan korkar, sözlerden incinir, tehditlerden dolayı dehşete uğrar. Sözler delip geçer, yüreğin gizli yerlerine saplanır. Ağızdan çıktı mı etkilerini Tanrı'dan başka kim yönlendirebilir? Mesih inanlısı Davut'la birlikte aynı duayı etmeli: «Ya Rab, ağzıma bekçi koy; dudaklarımın kapısını koru» (Mezmun 141:3).

37:7 ben onun içine bir ruh koyacağım: Tanrı, Asurlu'dan gurur ve böbürlenme ruhunu alıp, ona korku ve kararsızlık ruhunu verecekti. Tanrı Asur kralını, onun Hizkiya'yı korkuttuğundan çok korkutacaktı (37:9).

bir haber işitecek: Bu haberin ne olduğu tam bildirilmez. Büyük olasılıkla ya Tirhaka'nın saldırmak için yaptığı hazırlıklar (37:9) ya da Asur ordusunun vurulması (37:36) duyuruluyordu. Ayrıntıları belli olmayan bu vaat başlangıç açısından yeterliydi. Daha sonra gereken ayrıntılar da verilecekti (37:22-35).

onu kılıçla düşüreceğim: (37:38). Mesih inanlısı bu ayet nedeniyle çok ümit kazanabilir. Çünkü Sanherib'in içine ruh koyan, ona haber işittiren, onu ülkesine döndüren, onu kılıçla düşüren Tanrı'dır. Tanrı'nın inanlı için «her durumu yararlı yönde işlediğini biliriz» (Romalılar 8:28).

37:8 Libna: ¹Libna ¹Lakiş'ten uzak değildi (Yeşu 10:31; 15:39-42). Kahinlerin sığınacak kentiydi (1. Tarihler 6:57). Libna, Kral Yehoram'ın egemenliğinde Yahuda'ya karşı ayaklandı (2. Krallar 8:22). Asur orduları Mısır'a doğru ilerlerken Lakiş'ten sonra Libna'yı dize getirmeliydi.

Lakiş: Asur kralının Lakiş'i yenip yenmediği belli.

¹Eklere Kutsal Kitap'ta Adları Geçen Önemli Yerler kaynağından alınan notlara da bakın.

37:9 Habeş kralı Tirhaka ... cenketmek üzere çıktı, diye işitti: Tirhaka o dönemin en tanınmış krallarındandır. Mısır'da bulunan kalıntılara göre İ.Ö 693-667 yılları arasında 26 yıl egemenlik sürdü. İ.Ö. 700 yılından başlayarak 'Habeş kralı olduğu ve Aşağı Mısır üzerinde baş egemen olduğu sanılır. Bu durumda Şabatok (18:1,2; 19:11; 20:1; 30:2) Tirhaka'nın valisi olarak ya tüm Mısır'ı ya da bir bölümünü yönetiyordu (Rawlinson, History of Ancient Egypt, 2. cilt, sayfa 450'den alınan The Pulpit Commentary, 2. cilt, sayfa 17'ye aktarma).

Tirhaka Asur'a karşı Yahuda ile antlaşma yapmıştı. Asur kralı, Tirhaka'nın büyük bir orduyla kendisine karşı çıktığını duyunca çabuk davranmak zorundaydı. Yerusaleml'i savaşıarak ele geçirmek için ne zamanı ne de gücü vardı. Bu nedenle, bir zamanlar «üzerime koyacağın şeyi yüklenirim» (2. Krallar 18:14) diyerek boyun eğmiş olan Hizkiya'nın bu kez de yumuşacağını umuyordu.

bunu işitince Hizkiya'ya ulaklar gönderip dedi: Rabşake Hizkiya'yı teslim olması konusunda sıkıştırmak için yeniden temsilcilerini gönderdi. Aslında Sanherib'in iletecek yeni bir haberi yoktu; 37:10-13 ayetlerine eklenmiş olan birkaç ad dışında, 36:18-20 ayetlerinden değişik bir bildiri içermez.

Bu durum, Mesih inancının şeytanla ilişkisine koşuttur. Hizkiya Tanrı'ya güvenmediği dönemde düşmanına boyun eğip haraç ödedi. Tıpkı bunun gibi, bir Mesih inancısı imanda zayıf olup şeytanın arzusunu uyguladığı zaman günahın onun üzerine egemenlik sürmesine izin verir, bedenini kötülüğe teslim eder (Romalılar 6:12,13a,14a). Bu kendisine çok pahalıya mal olur (Romalılar 6:16a). Bir inancının günaha kapıldığı her bir olay, şeytanı yenmesini zorlaştırır. Ancak Hizkiya'nın örneğini izleyerek şeytana uyma düşüncesini hiç beslemeden Tanrı'nın yardımını istemelidir.

37:10 güvendiğin Allah'ın:

1. Tanrı'ya güvenmek en doğal tepki olmalı.

Tanrı tüm güç ve bilgeliğe sahiptir, çocukları için iyilikten başka amacı yoktur (Yeremya 29:11), çocuklarına bağlılığı sonsuzdur.

2. Bu gerçeklere karşın Tanrı'ya güvenen kişi pek az bulunur.

Bunun nedeni de kişinin geçici ve yüzeysel şeyler tarafından imanının yok edilmesine izin vermesi değil mi?

3. Ne var ki, bollukta olsun, yoksullukta olsun Tanrı'ya sürekli güvenilmelidir.

güvendiğin Allah'ın seni aldatmasın: Ne çirkin küfürdür bu! Sanki kutsal Tanrı O'na güvenenleri aldatmış!

37:11 Asur krallarının tüm ulusları tamamen yok [ettiklerini] ... sen işittin ve sen kurtulur musun:

İlkinden sonuna dek tüm Asur egemenleri kendilerinin evrensel egemenlik sürdüklerini ileri sürerlerdi. Çiviyazılarından şu tür abartmalar okunur:

1. I. Tiglat-pileser kendini «tüm bölgeleri dehşete düşüren fatih» olarak adlandırdı.

2. Asur-izir-pal «tüm insan soylarının üstesinden gelen kral» olarak geçer.

3. II. Şalmaneser «tüm dünya üzerine yürüyen» egemendir.

4. Şamas-Vul «dünyayı ayaklar altına alan» olarak bilinir.

5. Sargon «ilahların tüm krallar üzerine egemen olmasına izin verdikleri kişi» unvanını taşır. Kendisinin «pusulanın dört doğrultusunun iki başlangıcından iki sonuna dek, yani kuzeyin

ötesinden güneyin ötesine dek ve doğunun ötesinden batının ötesine dek egemenlik sürdüğünü» ileri sürdü.

6. Sanherib «ilahların babaları olan Aşur benî yükselterek tüm uluslar arasında yaşayanların silahlarına kıyasla benim silahlarımı arttırdı» der. (*The Pulpit Commentary*, 2. cilt, sayfa 18)

Rabşake, Hizkiya'yı felçe uğratmak için Asur kralının yengilerini sayarak övünüyordu. Ne var ki, tüm ülkeleri yenememişti; örneğin, Mısır'ı saymaya cesareti yoktu! Böbürlendiği o anda Etiyopya kralı ona saldırmak üzere değil miydi (37:9)? Ne var ki, bu «önemsiz ayrıntıyı» açıklamaya gerek görmedi. 1) Yendiği ilahları (37:12), 2) elde ettiği ülkeleri (37:12) ve 3) yendiği kralları (37:13) saymaktan yorulmadı. Başarının güneşi, gururlu adamın ürünü çürütür!

37:12 atalarım: Asur egemenleri kendilerinden önce hüküm süren tüm egemenleri «babaları» olarak tanıttılar. Örneğin, Sanherib'in babası Sargon, egemenliği zorla almış olmasına karşın, kendisinden öncekilerden «krallar olan babalarım» diye söz ederdi (*The Pulpit Commentary*, 2. cilt, sayfa 18).

Bu ayette adları geçen ülkeler Yukarı Mezopotamya'da bulunurdu. Asurlular sürdükleri İsraililer'i bu bölgeye yerleştirdi (2. Krallar 17:6; 18:11; 1. Tarihler 5:26). Asur'un yendiği ülkelerin çokluğu korkunçtu. Ne var ki, olumsuzluk ne denli çok olsa da Tanrı bağılısı korkusuzca, güvenlik içinde O'na iman edebilir.

¹**Gozan** (2. Krallar 17:6; 18:11), ¹**Haran** (Tekvin 11:31), ¹**Retsef**:

Telassar: Arapça ve Kildani dillerinde «tel» sözcüğü «tepe» anlamına gelir. Telassar'ın bugünkü adı Tel-af'er'dir. Musul'un batısına düşer.

¹**Eden:** Bağdat'ın kuzeyinde Adna adlı bir köy var. Bilim adamlarının bazıları bu bölgenin eski adının Eden olduğunu, Yaradan'ın Adem'le Havva'yı o bölgede bir bahçeye yerleştirdiğini düşünür (Tekvin 2:8).

37:13 ¹Hamat, ¹Arpad: (36:19'la ilgili notlara bakın).

¹**Hena ve ¹İvva:** Bu kentler Babil'deydi. Oradan Samiriye'ye göçmenler gönderildi (2. Krallar 17:24).

¹**Sefarvaim:** (36:19'la ilgili notlara bakın).

37:14 mektubu ulaklarından aldı: Ulakların krallar arasında mektup taşımaları, çok kullanılmış bir ulaşım yöntemiydi (2. Krallar 5:5; 20:12).

Hizkiya mektubu ... okudu ... Rabbin önüne koydu: Tanrı, kişinin gereksinimlerini önceden bilir ama O'na başvurulmasını bekler (2. Tarihler 20:3,11-13,15). Hizkiya'nın küfre yanıt verecek yeteneği yoktu. Ancak Tanrı, tanrısızlığa uygun bir karşılık verebilir. İyi ki, Hizkiya bu konuda uğraşmaya kalkmadı. Kendine düşen görevleri bağlılıkla yapıyordu. Gereken savunma önlemlerini almıştı, düşmanın tehditlerine kapılmıyordu (2. Tarihler 32:1-8). Ayrıca küfrü yargılamanın Tanrı'ya özgü olduğunu biliyordu.

37:15 Hizkiya Rabbe yalvarıp dedi: Hizkiya'nın tutumu doğru olduğu için duası da etkiliydi. Eğer Tanrı'ya uygun olmayan bir tutumla yaklaşıyorsa, karşılaştığı güç olaylar olumsuz bir sonuca varabilirdi. Tanrı'ya yaklaşan biri şu beş ilkeyi benimsemiş olmalıdır:

1. Tanrı'nın var olduğundan emin olmalıdır (İbraniler 11:6).
Tanrı aramızda yaşayandır (Yuhanna 1:14).
2. Yüceliği tanrısayarlıkla anmalıdır.
İsa Mesih için «Tanrısayarlığı nedeniyle işitildi» yazılır (İbraniler 5:7)! Aşırı sıkıntı çekmesi, İsa Mesih'i Babası'na karşı saygızılığa itmedi. Mesih inanlısı O'nun kutsal özdenetimini örnek alsın!
3. İstemini yerine getirmek için Tanrı'nın gücünün yeterliliğine güvenmelidir.
4. Tanrı'nın yaratıklarıyla yakından ilgilendiğine inanmalıdır.
Hizkiya Tanrı'ya «İsrail'in Tanrısı» olarak seslendi (37:16). Davut da şöyle yazar: «Kendisine (Tanrı'ya) yakın bir kavim olan İsrail oğulları» (Mezmun 148:14). Tanrı'nın kişiyle ilgilenmesi için ateşli bir biçimde yalvarmak gerekmez. O zaten kendininkileri kayırmaktadır (Luka 12:22-31).
5. Tanrı'ya kişisel yarar aramayı bırakmalıdır.
Hizkiya Tanrı'ya ne kendisi ne de halkı için yakardı, O'nun küfredilmiş adının uluslar arasında yücelmesi için yalvardı (37:17-20).

37:16 Ey kerubiler üstünde oturan orduların Rabbi: Hizkiya Tanrı'ya tapındı. O'nun 1) İsrail'in Tanrısı, 2) tüm dünya krallıklarının Tanrısı ve 3) dünyanın Yaratıcısı olduğuna tanıklık ediyordu.

kerubiler üstünde: Cennette Tanrı kerubiler üstünde oturur (Sayılar 7:89; 1. Samuel 4:4; 2. Samuel 6:2; 1. Tarihler 13:6; Mezmun 80:1; 99:1). Ayrıca Tanrı Eski Antlaşma döneminde antlaşma sandığının üstündeki bağışlamalık örtüsünü koruyan kerubilerin üzerinden halkın temsilcisiyle söyleşiyordu (Çıkış 25:21,22). Kerubiler, Tanrı'nın yüceliği belirdiğinde görünen varlıklardır (Sayılar 7:89; İbraniler 9:5).

Tanrı'ya başkaldırdığı zaman şeytan «Göklere çıkacağım, tahtımı Allah'ın yıldızları üzerine yükselteceğim ... bulutların yüksek yerleri üzerine çıkacağım, kendimi Yüce Allah gibi yapacağım» (14:13,14) diyerek övünüyordu. Asur kralı aynı tutumu takınıyor ve Tanrı'yı tahtından düşürmek sanki onun için bir çocuk oyunuymuşçasına böbürleniyordu. Ne var ki, Hizkiya Tanrı'nın tahtından indirilmezliğine güveniyordu. Duasına bu gerçeği ilan ederek başladı.

bütün dünya krallıklarının Allah'ı sensin, ancak sensin: Tek bir Tanrı'nın var olduğuna ne denli açık bir tanıklık! Hizkiya Sanherib'in inancını -- her ülkenin kendi ilahının var olduğunu -- kabul etmiyordu (37:19).

gökleri ve yeri sen yarattın: (40:26,28; 42:5; Tekvin 1:1; Mezmun 102:25)

37:17 ya Rab, kullağını iğ: Hizkiya Tanrı'nın Süleyman'a verdiği vaade bilinçli bir biçimde dayandı (2. Tarihler 7:15,16).

Sanherib'in hay olan Allah'a meydan okumak için gönderdiği bütün sözleri işit: Hizkiya, bu olayın arkasında gizlenen asıl nedenleri anlayabildi. Mesih inanlısı Tanrı'nın lütfuyla bu yeteneği geliştirirse, ruhsal hizmetindeki yararlılığını artırmış olur (Yakup 1:5).

37:18 Ya Rab, Asur kralları gerçi bütün milletleri ve onların memleketini harap etti: Asur-izir-pal yönetiminde İ.Ö. 800 yılından başlayarak yaklaşık iki yüzyıl boyunca Asur durdurulmadan sürekli

diğer ülkeleri ele geçiriyordu. Kutsal Yazı'da onun Tanrı halkıyla ilişkisine ağırlık verildiği için Asur'un yalnızca batıya doğru ilerlemesi kaydedilir.

1. (İ.Ö. 760) Pul'un yönetiminde Samiriye'ye saldırdı (2. Krallar 15:19).
2. Tiglat-pileser'in yönetiminde İsrail'in on oymağının bir bölümünü sürdürdü (2. Krallar 15:29).
3. Yine Tiglat-pileser'in yönetiminde Şam'ı dize getirdi (2. Krallar 16:9).
4. Şalmaneser'in yönetiminde Samiriye'ye saldırdı (2. Krallar 17:5), Sargon'un yönetiminde onu ele geçirdi.
5. Sargon'un yönetiminde Filistin'e saldırdı, Aşdod'u ele girdi (20:1).
6. Bu bölümün yazıldığı dönemde Mısır'ı yenmek için gerekli görünen önkoşulu, yani Yahuda'yı denetimi altına alma konusunu tamamlamak niyetindeydi.

37:19 ilahlarını ateşe attılar: Asurlular, aldıkları esirlerin ülkeleriyle bağlarını koparmak için o halkları hem sürüyor, hem de ilahlarını ateşe veriyorlardı. Romalılar, tam tersine, yendikleri halkları sürmediler. Üstelik tapındıkları ilahları Roma ilahlarıyla birleştirmeye çaba gösterdiler.

onlar ilah değildiler: «İlahlar» için Yeşaya'nın en çok kullandığı sözcük olan «elilim», «tanrı olmayanlar» anlamına gelir (Yeremya 2:11; 5:7; 16:20'ya da bakın).

ancak insanın ellerinin işi: (2:8; 40:19; 41:7; 44:9-20; Mezmur 115:4-8; Yeremya 10:3-15)

Hizkiya'nın içinde bulunduğu sıkıntı, onun Tanrı bilgisini hiç sarsmadı. Bir an bile diğer ülkelerin ilahlarının gerçek tanrılar olduklarını düşünmedi. Süleyman'ın ve Ahab'ın iğrençliği Hizkiya'nın lekesiz örneğiyle karşılaştırılırsa, çok üzücüdür (1. Krallar 11:1-11; 16:30-33). Mesih inanlısı yaşamını yoklasın: Acaba kendi bu krallardan hangisine benzemektedir? Hinduizm'de inanılan ilahların ya da Buddha'nın da Tanrı olduğuna hak veriyor mu? Diğer dinlerin de doğru sayılabilmesine olanak tanımaya hazır mı? O dinlerdeki göz kamaştırıcı olayların, söz konusu dinin doğru oluşunu kanıtladığını ileri sürer mi? Hizkiya'nın bir tek Tanrı'nın var olduğundan şaşmaması örnek alınsın. Mesih inanlısı bu temelden cayarsa, iman yolunda ayakta kalmışa benziyorsa da, haberi olmadan yıkılmıştır.

37:20 ya Rab Allahımız: «İsrail'in Tanrı'sı» ile ilgili nota bakın (37:15).

onun elinden bizi kurtar: Kutsal Yazı'da bulunan duaların çoğu dua edenin başkaları için aracılık yaptığını gösterir. İbrahim Sodom için (Tekvin 18:23-32), Musa (Çıkış 32:31,32), Yeşu (Yeşu 7:7-9) ve Samuel (1. Samuel 7:8,9) İsrail için Tanrı'ya yalvardılar. Eyüp'ün son resmi, Tanrı'nın buyruğuna uyarak kendisini suçlayan arkadaşları için dua ettiğini gösterir (Eyüp 42:8). Mesih inanlısının başkaları için dua etmesi çok önemli görevlerinden biridir. Yeşaya «şefaatinin bulunmamasına» şaşırı (59:16). Tanrı'ya inanan kişinin başkaları için dua etmesi, günden güne doğal bir alışkanlık olmalı.

bütün dünya krallıkları bilsinler ki, Yehova sensin, ancak sensin: «Göklerdeki Babamız, adın kutsal kılınsın ... yücelik sonsuzlara dek Senindir. Amin» (Matta 6:9,13; Mezmur 83:16-18; Daniel 9:18,19; Luka 11:2). Tanrı'nın gerçek uşakları, yalnızca kendi uğurlarına değil, Yahve'nin adının yüceltilmesi için düşmanlarından kurtulmak ister.

1. Musa İsrail'in Kızıl Deniz'den geçerek Mısırlılar'ın elinden kurtulmasının, Edom beylerinin korkmasına, Moab önderlerinin titremesine ve Kenan'dakilerin korkudan erimesine neden olduğu için seviniyordu (Çıkış 15:14,15).

2. Davut düşmanlarının, Tanrı'nın Yakup'ta ve dünyanın uçlarına dek egemenlik sürdüğünü bilmesini istedi (Mezmun 59:13; 83:[1-5,9,11-]18).

37:21 mademki ... Sanherib'e karşı Bana dua ettin: Ezilenler, ezenlere karşı Tanrı'ya dua ettiklerinde O duyar (Çıkış 22:23).

37:22 onun hakkında Rabbin söylediği söz şudur: Yeşaya'nın aracılığıyla Tanrı, Sanherib'in yargısını bildirmişti (37:6,7). Bu bildiri fazlasıyla yetiyordu. Ne var ki, Tanrı lütfu nedeniyle Hizkiya'nın avuntusunu artırmak istiyordu. Bu avuntu iki yönlüydü:

1. Sanherib'in üzerine gelecek olan kargaşa ve utanç (37:22-29)
2. Hizkiya ile halkına sağlanacak kurtuluş ve sevinç (37:30-35).

Sion kızı ... seni hor gördü: Sanherib 'Sion'a aşağılayacağı kıza bakar gibi baktı. Onu soyacağından kuşkulanmadı. Ama Sion, babasının evinde korunmuş bir bakire gibi (1:8; 10:32; 16:1; 52:2; 62:11) Sanherib'le alay edebilir, onu hor görebilirdi. Babası tarafından korunmasaydı («arkası» olmasaydı!) alay etmeye nasıl cesaret edebilirdi? O zaman bir korkak olarak «Köprüyü geçinceye dek ayıya dayı» demeliydi. Ama Sion'un korkakça boyun eğmesi söz konusu değildi, çünkü Tanrı onun artçısı oldu (52:12; 58:8,9). Kötülerin sanıları hak ettikleri iğrenme duygusuyla karşılanmalıdır. Kişi kötülerin kötülüğünden korkmamalı, sözlerinden etkilenerek onların önemini abartmamalıdır. Sanherib, ne denli kötü söz söylesen söylesin yine de ölecekti. Ama Yahudalılar'ın ömürleri uzatıldı!

'Yerusalem kızı senin ardından baş salladı: (Mezmun 22:7; 109:25; Matta 27:39). Tanrı'nın bakış açısını benimseyen kişi, hem günahlının perişanlığına acır, hem de aptallığına şaşırır (Mezmun 7:11-17).

37:23 Kime meydan okudun ve sövdün: Sanherib Tanrı'ya sövmekle kendi yıkımını hazırladı (Mezmun 9:16-20).

İsrail'in Kutsalı: Yeşaya'nın 28 kez kullandığı bu ad, Kutsal Yazı'nın diğer bölümlerinde toplam olarak yalnızca beş kez bulunur. Bu adla Tanrı'nın görkemi ya da gücü değil, kutsallığı vurgulanır. Tanrısızların düşlerinin ürünü olan yalancı ilahların gücü insanlarca övülür, ama Tanrı'nın kutsallığı yüceltilir. Bu bölümde kaleme alınan çekişme, Asur'un gücüyle Tanrı'nın gücü arasında değildir. Asur'un Tanrı'nın kutsallığına karşı küfrü yargılanır. Benzeri olmayan Yahve'nin adı, O'nun kutsal özniteliklerini temsil eder.

1. Kutsallığını hiçbir zaman zedelemeyen Tanrı'dır (2. Timoteus 2:13).
2. İnsanların O'na bağladıkları güveni ödüllendiren Tanrı'dır (İbraniler 11:6).
3. Vaatlerini sürekli yerine getiren Tanrı'dır (Matta 5:18).
4. Kendi onurunu koruyan Tanrı'dır (Hezekiel 36:20-23).
5. İnsanların Kendisine hizmet etmelerini koşul kılan Tanrı'dır (Luka 4:8; 1. Selanikliler 1:9; İbraniler 9:14; 12:28).

37:24 kullarının eliyle: (36:15-20)

Rabbe meydan okuyup dedin, çıktım ... keseceğim ... gireceğim: «Ben» (37:25) anlamında olan «anj» sözcüğünün özgün metinde iki kez yinelenmesi Sanherib'in gururunu vurgular. Sanherib'in askersel başarıları, aslında olduklarından çok daha ulu girişimlerde bulunduğunu

sanmasına yol açtı, gücünün yetmeyeceği daha büyük yengileri de kazanabileceğini ona inandırdı. Yengilerini abartmakla birlikte kendi yetilerini doğru değerlendiremedi.

Sanherib'in tutumu Tanrı'dan korkanların ders almasını sağlayabilir:

1. Doğrulukla ve Tanrı'ya yaraşır yöntemlerle kazanılan başarıdan kaçınılmamalıdır.
2. Doğrulukla kazanılan başarı kişinin gururlanmasına yol açmamalıdır.

erz ağaçları, servi ağaçları: (14:8'le ilgili nota bakın.)

cenk arabalarımla: Asur kralları savaş araçlarını çetin dağ silsilelerinden geçirmeleriyle övünürlerdi.

1. Tiglat-pileser «Kendime askerlerle arabaları topladım. Çetin dağlardan geçmek için demir arabalarını kullandım. Böylece askerlerimle arabalarımın aşmaları için dağ yollarını kullanışlı yaptım» diye bir bilgi bıraktı.
2. Aşur-izir-pal «At arabalarıyla orduların geçmesini önleyen dağlık bölgeyi demir aygıtlarla kazdım, metal silindirlerle düzelttim, at arabalarıyla ordumu» geçirdim diye bir kayıt bıraktı.
3. II. Şalmaneser «Keçi yollarını, demir kılıçların uçları gibi göğü delen dağları demir ve tunç tekerleklerin aracılığıyla açtım» dedi. «Yollar biraz düzgün olunca askerler yürüdü, atlar arabaları çektiler. Askerler atların engellerden geçmelerine yardım ettiler. Ne var ki, yollar çetinleşince askerler sağlam yapılmış arabalarda taşındı.»

At arabaları o denli önemseniyordu ki, at arabaları olmadan Asurlular hiçbir uzak sefere çıkmazdı. (The Pulpit Commentary 2. Cilt, sayfa 20)

37:25 ben: «Ben» anlamında olan «anı» sözcüğünün özgün metinde iki kez yinelenmesi Sanherib'in gururunu vurgular (37:24'le ilgili nota bakın).

kuyu kazdım ... ırmakları kurutacağım: Sanherib, ordusunun ilerlemesini önleyebilen üç engel saydı: Dağlar (37:24), çöller, ırmaklar. Ne var ki, hiçbirini ciddi bir engel olarak görmedi. Geçmiş zamanla gelecek zaman arasındaki karşıtığa dikkat edin: «Çıktım», «kazdım», «içtim» ama «kurutacağım». Sincar, Amanus ve Lübnan sıradağlarını aşmıştı. Mezopotamya'yla Suriye'de susuz bölgelerden geçerken kuyular kazmıştı. Ama Aşağı Mısır'da en zor engellerle karşılaşacaktı. Orada Nil Irmağı'nın yedi dala ayrılması ve tüm bölgenin sayısız kanalla bölünmesi, gücü at arabalarına dayanan bir orduya zorluk çıkarırdı. Ne var ki, yengilere alışkın olan Sanherib, bu engelleri de yeneceğinden hiç kuşkulandı.

Mısır'ın bütün ırmaklarını kurutacağım: (19:4-6)

Mısır: ¹Mısır ülkesi için genellikle Yukarı ve Aşağı Mısır'ı akla getiren, «Mısırlar» anlamında çoğul bir sözcük kullanılıyordu. Ne var ki, bu ayette sözcüğün tekil kullanılışı ile Sanherib'e zorluk çıkaracak olan Aşağı Mısır vurgulanır.

37:26 onu eski günlerden beri tasarladığımı işitmedin mi: Sanherib'in başarıları ancak Tanrı'nın izniyle gerçekleşmişti (10:5,6). Bu nedenle övünmesi hem akılsızca, hem de tehlikeliydi; bir baltanın sahibine karşı övünmesi (10:15) gibi bönceydi. Sanherib bilmesi gereken gerçekleri kavrayamadığı için bu sitemle karşılaştı. Tanrı'nın ağır yargısını gördükten sonra (37:36) ilahlarına tapınmayı sürdürmesi son derecede budalalıktı (37:38).

37:27 o şehirlerde oturanların gücü bundan ötürü azdı ... kırım otu gibi: Bu benzetme Yahudiler tarafından sürekli kullanılırdı (40:6-8; Mezmur 37:2; 90:5; 92:7; 103:15).

damların otu gibi: (Mezmur 129:5-7)

37:28 senin oturuşunu, çıkıp girişini, bana karşı kükreyişini biliyorum: Bir kişiyle ilgili en ufak ayrıntı bile Tanrı'dan gizli değildir (Mezmur 139:2). İşte bu nedenle Tanrı adil Yargıç'tır.

çıkıp giriş: «Çıkıp girişi» İbranice'de «yaptıkları» anlamına gelen bir deyimdi (Sayılar 27:17; Tesniye 28:6; 31:2; 1. Samuel 18:13;16; 2. Samuel 3:25; 1. Krallar 3:7).

bana karşı kükreyişin: (36:15,18,20; 37:10). Tanrı'nın benliğe karşı duruşu şöyledir:

1. Tanrı kibirlileri sürekli gözler (37:28).
2. Tanrı gururlulara büyük hoşnutsuzluğunu belirtir (37:23,24).
3. Tanrı benliğe bağlı kişilere uygun bir yargıda bulunur (37:29).
4. Tanrı gururluların yaşamlarını ve eylemlerini Kendi amaçları için kullanır (37:26,27).

37:29 halkamı burnuna ve gemimi ağzına takacağım: Asurlular ünlü tutuklularının burun ve dudaklarına bir çengel geçirip ya da çembere ip bağlayıp onları egemenlerinin önüne getirirlerdi. Kimsenin karşı koyamadığı kahramanlığıyla az önce övünen Sanherib, şimdi burnunda halka ve ağzında gemle betimlenmektedir (Hezekiel 29:4; 38:4'le karşılaştırın). Tanrı'yı küçümseyen kendini alçaltılmış bulacaktır (29:5-8).

seni geldiğin yoldan geri döndüreceğim: Sanherib'i geri döndüren gerçek çengel ya da gem değil, manevi bir anlamda zorunluluk çengeli, feleketin gemiydi (37:34,37).

37:30 sana alamet şu olacak: Asur orduları Yahuda'daki tüm ürünleri hırsıyla yiyip bitirmişti (32:9,10).

ikinci yıl: İkinci yıl Sebt yılıydı. Sebt yılında İsraililer tarlalarını boş bırakmalıydılar (Levililer 25:1-7). Ancak Asur ordularının kovalandığı zaman, tam da tarımsal işlere başlama zamanıydı. Ambarları boştu. Nasıl yaşayacaklardı? Tanrı yasağını yalnızca bu kez kaldırmaz mıydı? Hayır, yasağa karşın Tanrı onların gereksinimlerini karşılayacaktı. Her şeyden önce Yahudalılar'ın söz dinlemelerini, O'na güven bağlamalarını istiyordu. Onları Asurlular'dan Özgür Eden onların kıtlıkta ölmelerine izin verir miydi?

İnsanlar kendi durumlarının acil, karışık ve özel niteliği nedeniyle Tanrı'nın buyruklarına boyun eğmelerinin olanaksız olduğunu düşünür. Sanki Tanrı yüzyıllarca önce yasaları bildirdiği zaman günümüzde yaşanan durumlarda insanların uyum sağlamalarının olanaksız olacağını düşünmemiş(!). Benzer nedenleri ileri sürerek boyun eğmemekte kendilerini haklı bulurlar.

Bir kardeş der «Lokantam iflas edecek. Yalnızca dansöz çalıştırarak kendimi kurtarabileceğim.» «Yapma kardeşim, lokantan mı iflas etsin, yoksa canın mı?» (Markos 8:36).

Başka biri şöyle der: «Nişanım Mesih inanlısı değildir, ama nişanı bozup kızın adının çıkmasına izin veremem». Bu kişi, «Kızın adını nişanlanmadan önce düşünecektin kardeşim» diye bir karşılık duymalı. «Kızın adını Tanrı sözü dinlemekten daha çok önemsiyorsun. Bu denli büyük bir günahı sürdürme, n'olursun» (2. Korintliler 6:14; 7:1).

Ailesi tarafından ezilen bir kız, «O çocukla kaçacağım. Babamın evindeki sıkıntıyı artık çekemem. Ya deli olacağım ya da intihar edeceğim. Kurtulmam gerek. O çocukla birlikte gideceğim. Başka çarem yok» der. «Sevgili kızkardeşim, kendi sıkıntının nedeni sen kendin olabilir misin? Tutumunla babanı kızdırıyor musun? Suçlu değilsen bile bir çocukla kaçmak günahdır. Babanın evinden ayrılmak gerçekten gerekiyorsa, koruyucu bir ortama sığınman gerek. Davranışlarını Tanrı'nın kutsallığıyla karşılaştırmalısın. Düşüncesizce davrandığın için Rabbin adı lekelenmesin» (2. Samuel 12:14).

37:31 artakalan aşıya doğru kök salacak ve yukarıya doğru meyve verecektir: (Artakalanlarla ilgili nota bakın, 37:4). Asur ordularının dağıttığı Yahudalılar sürgünden kurtulacak, bir yerde hem kök salacak hem de meyve vereceklerdi. Hem kendi gereksinimleri karşılanacaktı hem de başkalarına yarar sağlayacaklardı.

Bir bitkinin gerekli olgunluğa erişmesi için hem kökünün sağlam, hem de meyvesinin dolgun olması gerekir. Ademoğlu için de aynı koşullar geçerlidir. Kişi edindiği bilgi ve deneyimi (kökü) yarar sağlayacak bir biçimde kullanmazsa, eylemsiz ve etkisiz (meyvesiz) kalır (Matta 25:29). Ne var ki, gerçeğe ilişkin bilgiye -- özellikle de Kutsal Yazı'dan edinilen tanrısal ilkelere -- derin kök salmış bir kişi ürün vermeyi öğrenebilir. Dua ederek ve dayanıklılık göstererek sahip olduğu bu edilgin bilgiyi çevresini geliştiren etkin eylemlere dönüştürebilir. Öte yandan, kökleri yüzeysel kalmış bir kişi, birçok eylemde bulunmaktan hoşlanabilir. Ancak bu kişinin çabalarının niteliği araştırılmalıdır. Böyle bir kişi Tanrı'ya dua ederek dayanıklılık göstermeyi öğrenirse, özyapısının, bilgisinin ve deneyiminin eksik yönlerini tamamlamakta başarılı olabilir. Kökünü tanrısal gerçekte derinleştirirse, ürünü övülecek ve kalıcı nitelikte olur. Özyapılarının eksik yönlerini güçlendirmek, birçokları için yorucu bir düşüncedir. Ne var ki, kişi her alanda kendi zayıf yönlerini onarmalıdır. Örneğin, bir sınavı kazanmak isteyen kişi, bilmediği konuları görmezlikten gelmez. Mimar, bir bina yapmadan önce temelin olası zayıflığını demirli betonla ve betonun güçlü bir bilimsel karışımıyla sağlamlaştırır. Komutan en güçsüz bölüğünün eğitilmesine özellikle önem verir. Tanrı için kullanışlı bir araç olmak isteyen her Mesih inanlısı, zayıflıklarını gidermek üzere kendini gereken sıklıkla düzen altında tutar. Tanrı Sözü'nü inceler, üzerinde düşünür, konuları çalışır, dua eder, gereken beceriyi kazanmaya çabalar. Tanrı, inanlının yaşamından hoşnut olması için gösterilmesi gereken her emeğe layıktır.

37:32 artakalanlar Yerusalemlen'den ... çıkacak: Asur orduları Yerusalemlen'i kuşatmışken Yahudalılar'ın güvenlik içinde kente girip çıkması olanaksızdı. Ama Tanrı Sanherib'i geldiği yoldan geri gönderdiği zaman, artakalanlar özgürce kendi bölgelerine dönebilirlerdi (10:20-23).

Yahudalılar kentlerini yeniden kurdular. Yahve'nin lütfuyla Yahuda, Yoşiya'nın zamanına dek etkisini neredeyse, eskiden İsrail'e ait olan tüm bölgelere dek genişletebildi (2. Tarihler 34:5-8). Bu nasıl olabilirdi? Şalmaneser Samiriye'yi ele geçirdikten sonra, sürgüne gitmemiş artakalan İsraililer Yahuda'yla yakın ilişki içinde oldular ve Yahuda'nın krallarını koruyucuları olarak gördüler. Bu krallar Samiriye'deki yalancı ilahları kaldırmak isteyince, bunu İsraililer'in isteğiyle ve izniyle yapamazlardı. Ne var ki, İsraililer, bu girişimlerin onların eski kurallarına ve yasalarına uygun olduğunu anladılar. Samiriye üzerinde egemenlik süren Asur kralları, Yahuda krallarının bu etkinliklerini durdurmazlardı. Ya bunlardan habersiz kalmışlardı ya da yerel halkın dinsel işleriyle ilgilenmediler. (Jamieson, Fauset ve Brown, *Commentary on the Whole Bible*, sayfa 285)

Rabbin gayreti: Gayret iki ağızlı kılıçtır. Tanrı'nın ereklerine karşı direnen her şeyi yıkıma uğratar, öte yandan da O'nun amaçlarını geliştiren her şeyi pekiştirir (9:7).

37:33 Bu şehre gelmeyecek, oraya ok atmayacak ...: Sanherib'in Yerusalem'e karşı savaş açıp başarılı olmayacağı değil, hiç savaş açmayacağı son derece avutucu bir haberdir!

37:34 Bu şehre gelmeyecek: Bu vaatin iki kez yinelenmesi, onun güvenilirliğini vurgular.

37:35 Davut'un hatırı için: Davut'un özyapısı nedeniyle değil, Davut'a verdiği vaatler boşa çıkmasın diye Tanrı Yerusalem'i korudu (Sayılar 23:19; 2. Samuel 7:16; Mezmur 89:29-37; 132:11-14). Aynı biçimde Mesih inanlılarının korunmaları da Davut'un Oğlu'nun hatırı içindir (Mezmur 132:17,18).

koruyacağım: Aslında metin, bir kuşun kanatlarıyla yavrularını örtüşü gibi bu kenti örteceğim diye yazar (31:5; Matta 23:37).

37:36 Rabbin meleği: Meleklerin şaşılacak güçlerine dikkat edin. Eğer bir gecede bir melek 185.000 kişiyi öldürebilirse tüm meleklerin güçlerinin toplamı ne denli çoktur! Bir başka çağda güneşin batışından yeniden doğmasına dek bir ölüm meleği Mısır'daki sayısız ilk doğanı da öldürmüştü.

çıktı: 2. Krallar 19:35'ten meleğin, peygamberliğin verildiği o gece çıktığı bellidir. Demek ki, Yeşaya'nın bildirdiği bu peygamberlik, birkaç saat içinde gerçekleşti.

Asur ordugahı: Ordugahın Libna'da ya da Pelusium'da olduğu sanılmaktadır (The Pulpit Commentary, 2. cilt, sayfa 22). Libna ise, Yerusalem'den yalnızca 40 kilometre uzaklıktaydı!

vurdu: (Mezmur 76:5-10; Mika 4:11-13). Bazıları Asur askerlerinin veba ile vurulduklarını düşünür, çünkü bundan hemen sonraki bölümde Hizkiya'nın ölüm derecesine gelen hastalığı kaleme alınır. Oysa Yahudalılar Asurlular'ın cesetlerini yağma etmişlerdir ve buna göre bulaşıcı hastalık tehlikesinin olmadığı anlaşılmaktadır (33:1,4). (Ayrıca «fare» sözcüğüyle ilgili nota bakın [Yeşaya 66:17]!)

hepsi ölmüş leşlerdi: Kutsal Yazı'da bu olaya en yakın olgu, ölüm meleğinin Mısırlılar'ın ilk doğanlarını öldürmesiydi (Çıkış 12:30).

bu şehri koruyacağım: Mezmur 46 büyük olasılıkla Sion'un bu kurtuluşunu kutlar (Zekarya 1:14)

37:37 Sanherib göç edip gitti: «Göç etmek», İsraililer'in çölde dolaştıkları dönemde bir yerden kalkıp yola koyulmaları için kullanılan sözdür (Sayılar 33:3-48).

Nineve: Nimrod, ¹Nineve'yi kurdu (Tekvin 10:9-12). «Nimrod» sözü, «ziyadesiyle kafir ve boyun eğmez» anlamına gelir. Nimrod, o dönemde egemenlik süren ataerkil toplumsal düzeni yıkmaya ve onun yerine de daha güçsüz oymakları yenerek bir emirlik sistemi kurmaya çalıştı. Nimrod, Ham soyundandı ama Sam'a ayrılan bölgeye göz dikti. Ölümünden sonra ona Oriyon burcu olarak tapınıldı (Eyup 9:9). Eski bir masalda Oriyon, Tanrı'ya başkaldıran bir yiğit olarak tanıtılır. Fırtınalı havalarda yükseldiği için göğe zincirlerle bağlanarak ceza gördüğüne inanılırdı. Yunanca'da Oriyon, ama Asurca'da Nimrod olarak tanınır. Göksel cisimlere ve yiğitlere tapınma Oriyon'da birleşmişti.

oturdu: Sanherib ordusunu yitirdikten sonra yaklaşık yirmi yıl yaşadı. En çok oturduğu yer Nineve'ydi. Babası Sargon Korsabad'ı yeğlerdi. Oğlu Esar-haddon ise, Babil'de oturdu. Sanherib'in Nineve'den hiç çıkmadığı düşünülmemelidir. Güney, doğu ve kuzeye doğru çok sefere çıktı. Ne var ki, bir kez daha güneydoğuya doğru gelmedi, Yerusalem'e ve Mısır'a bir daha

saldırmaya kalkmadı. Asurlular bu olaydan sonra Esar-haddon'un egemenliğinin son yıllarına dek Yahudalılar'ı rahatsız etmediler.

37:38 Nisrok: «Nisr» sözcüğü «kartal» anlamına gelir. «Ok» ise, «büyük» demektir. Nisrok her halde en önemli 'Asur ilahı olan Aşur'la aynıydı. Aşur'un dişisi, adı «kutsal ağaç» ya da «koru» anlamına gelen Astarti idi (1. Krallar 11:5).

oğulları ... [Sanherib'i] kılıçla vurdular: Tarihten anlaşılabilirdiği kadarıyla Adram-melek, kral unvanını kendisi için almış. Şaretser onu öldürmüş ama elimizde onunla ilgili bundan başka bir bilgi yoktur. Şaretser'in adı Asurca bir adın kısaltmasıdır; tüm adı Nabu-sar-uzur ya da Nergal-sar-uzur olabilirdi. (*The Pulpit Commentary*, cilt II, sayfa 23)

¹Ararat diyarına kaçtılar: Babalarını öldürenler yakalanmadan kaçabildiler. Bunun nedeni ne olabilirdi?

1. Asur halkı, Sanherib'in egemenliğinden bıkmış ve ölümüne sevinmiş olabilirdi.
2. Sanherib Tanrı'nın mucizesine tanık olup sağ kaldığı halde O'na iman etmeyi gerekli görmedi. Bu nedenle Tanrı onu oğullarının ihanetiyle cezalandırdı. Tanrı Sanherib'e lütuf göstererek yaşaması için zaman tanıdığı gibi oğlu Adram-melek'e de zaman tanıdı. Ne var ki o da feci bir sonla karşılaştı (Yukarıdaki nota bakın).

Esar-haddon: Esar-haddon'un İ.Ö. 681 yılında tahta çıktığı sanılır. İlk onun yetkisine itiraz edildi. Bu nedenle egemenlik hakkını silahla pekiştirmek zorunda kaldı. Asur ve Babil kentlerinden Samiriye'ye göçmen gönderen kral Esar-haddon'du (Ezra 4:2).